

Annales

Instituti

Archaeologici

IX - 2013

Godišnjak

Instituta za

arheologiju

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Adress od the editor's office

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršni urednici/Desk editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Tehnički urednici/Technical editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Sanjin Mihelić

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Sanjin Mihelić (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institut of archaeology, Zagreb 2013.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 8** **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin – arheološka istraživanja 2012. godine
- 12** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2012. godine
- 20** **Tatjana Tkalčec**
Arheološka istraživanja nalazišta Crkvari – crkva sv. Lovre 2012. godine
- 26** **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2012.
- 31** **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2012.
- 35** **Daria Ložnjak Dizdar**
Medinci – Čićoka/Jablanik – zaštitna istraživanja 2012. godine
- 38** **Marko Dizdar**
Rezultati zaštitnih istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2012. godini
- 44** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Dolina – Glavičice, istraživanja 2012.
- 48** **Tajana Sekelj Ivančan**
Nastavak arheoloških istraživanja na položajima Volarski breg i Sušine kraj Virje u 2012. godini
- 55** **Marina Ugarković**
Tina Neuhauser
Stobreč 2012. – helenistički bedem
- 59** **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser
Hvar, otok Sveti Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2012.

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 8** **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin – archaeological investigations in 2012
- 12** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
The results of the excavations of the Batina-Sredno site in 2012
- 20** **Tatjana Tkalčec**
Archaeological investigations at Crkvari – St. Lawrence Church in 2012
- 26** **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, archaeological investigations in 2012
- 31** **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2012.
- 35** **Daria Ložnjak Dizdar**
Medinci – Čićoka/Jablanik – rescue investigations in 2012
- 38** **Marko Dizdar**
The results of the 2012 rescue excavations of the La Tène culture cemetery in Zvonimirovo – Veliko Polje
- 44** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Dolina-Glavičice, the investigations in 2012
- 48** **Tajana Sekelj Ivančan**
Continued archaeological investigations at the positions of Volarski Breg and Sušine near Virje in 2012
- 55** **Marina Ugarković**
Tina Neuhauser
Stobreč 2012 – Hellenistic fortification
- 59** **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser
Hvar, St. Clement island, Soline Bay, archaeological investigations in 2012

64 Siniša Krznar Arheološko istraživanje lokaliteta Torčec – Cirkvišće 2012. godine	64 Siniša Krznar <i>Archaeological investigations at the site Torčec – Cirkvišće in 2012</i>
69 Marko Dizdar Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta AN 4 Poljana Križevačka 1 na trasi autoceste A12, dionica Gradec – Kloštar Vojakovački	69 Marko Dizdar <i>Rescue archaeological excavations of the AS 4 Poljana Križevačka 1 site on the route of the A12 motorway, section Gradec-Kloštar Vojakovački</i>
76 Tatjana Tkalčec Kasnosrednjovjekovno naselje Buzadovec–Vojvodice (AN 3) na trasi autoceste A12 Sveta Helena – GP Gola	76 Tatjana Tkalčec <i>The late mediaeval settlement Buzadovec – Vojvodice (AS 3) on the route of the A12 motorway Sveta Helena – GP Gola</i>
<p>88 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić</p> <p>Rezultati arheoloških istraživanja lokaliteta Kalnik – Igrišće</p>	<p>88 Snježana Karavanić
Andreja Kudelić</p> <p><i>Results of archaeological investigations of the Kalnik – Igrišće site</i></p>
<p>93 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar</p> <p>Zaštitna istraživanja nalazišta AN 1 Grabrić na trasi autoceste A13, dionica Čvor Vrbovec 2 – Čvor Farkaševac</p>	<p>93 Marko Dizdar
Daria Ložnjak Dizdar</p> <p><i>Rescue excavations of the AN 1 Grabrić site on the route of the A13 motorway, section Vrbovec 2 Junction – Farkaševac Junction</i></p>
98 Marko Dizdar Terenski pregled i probna istraživanja na izgradnji spojne ceste od Petrinje do mosta preko rijeke Kupe u Brestu	98 Marko Dizdar <i>Field survey and test excavations on the route of the connecting road between Petrinja and the bridge over the Kupa river in Brest</i>
<p>102 Juraj Belaj
Filomena Sirovica</p> <p>Arheološka istraživanja na lokalitetu Stari grad u Ivanju 2012. godine</p>	<p>102 Juraj Belaj
Filomena Sirovica</p> <p><i>Archaeological investigations at the Old Town site in Ivanec in 2012</i></p>
109 Tatjana Tkalčec Nastavak arheoloških istraživanja burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2012. godine	109 Tatjana Tkalčec <i>Continued archaeological investigations of the mediaeval fortified town Vrbovec in Klenovec Humski in 2012</i>
116 Asja Tonc Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2012. godine	116 Asja Tonc <i>Results of trial excavations at the Sv. Trojica hillfort in 2012</i>
<p>121 Bartul Šiljeg
Goranka Lipovac Vrkljan
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra</p> <p>Crikvenica – <i>Ad turre</i>, rezultati sustavnih arheoloških istraživanja rimske keramičarske radionice na lokalitetu Igralište 2012. godine</p>	<p>121 Bartul Šiljeg
Goranka Lipovac Vrkljan
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra</p> <p><i>Crikvenica – Ad turre, Results of Systematic Archaeological Excavations of the Roman Pottery Workshop at the Igralište Site in 2012</i></p>
<p>131 Bartul Šiljeg
Vladimir Kovačić
Ana Konestra</p> <p>Nastavak arheološko-konzervatorskih istraživanja lokaliteta Stancija Blek (Tar) u 2012. godini</p>	<p>131 Bartul Šiljeg
Vladimir Kovačić
Ana Konestra</p> <p><i>Continued archaeological investigations and conservation at the Stancija Blek site (Tar) in 2012</i></p>

Terenski pregledi

136 **Tatjana Tkalčec**

Rekognosciranje na području Bjelovarsko-bilogorske i Koprivničko-križevačke županije u 2012. godini

167 **Kristina Jelinčić Vučković**

Terenski pregled lokaliteta Novo Selo *Bunje* na otoku Braču

175 **Asja Tonc**

Terenski pregledi područja izgradnje novih cestovnih pravaca na teritoriju Zagrebačke i Istarske županije

Field Surveys

136 **Tatjana Tkalčec**

Field surveys in the Bjelovar-Bilogora and Koprivnica-Križevci counties in 2012

167 **Kristina Jelinčić Vučković**

Field survey of the Novo Selo Bunje site on the island of Brač

175 **Asja Tonc**

Field surveys of the construction area of new roads in the Zagreb and Counties of Zagreb and Istria

Eksperimentalna arheologija

185 **Andreja Kudelić**

Testiranje tehnologije izrade keramičkih posuda i rekonstrukcija hipotetske horizontalne keramičarske peći

190 **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Dinko Tresić Pavičić**

Dokumentiranje reljefnih značajki položaja Kurilovec–Belinščica tijekom 2011. i 2012. godine

185 **Andreja Kudelić**

Testing of ceramic vessel production technology and reconstruction of a hypothetical horizontal ceramic kiln

190 **Andreja Kudelić
Filomena Sirovica
Dinko Tresić Pavičić**

Documenting the relief features of the position Kurilovec–Belinščica in 2011 and 2012

Terenski pregledi područja izgradnje novih cestovnih pravaca na teritoriju Zagrebačke i Istarske županije

Field surveys of the construction area of new roads in the Zagreb and Istria counties

Asja Tonc

Primljeno/Received: 28.2.2013.
Prihvaćeno/Accepted: 7.8.2013.

Tijekom svibnja 2012. Institut za arheologiju izvršio je tri terenska pregleda za potrebe izrade studija utjecaja na kulturnu baštinu. Riječ je o pregledu područja izgradnje nove državne ceste čvor Prilesje – Kloštar Ivanić – Ivanić-Grad, potom mjestu izgradnje novog čvora Sveta Klara na zagrebačkoj obilaznici, oba zahvata na teritoriju Zagrebačke županije, te trasi spojne ceste između Lupoglava i Vranje u Istarskoj županiji. Najvažniji rezultati dobiveni su prilikom pregleda nove državne ceste na području Kloštar Ivanića, gdje su zabilježena 22 dosad nepoznata položaja s arheološkim nalazima.

Ključne riječi: terenski pregled, Moslavina, obilaznica grada Zagreba, Istra, Učka, prapovijest, antika, srednji vijek
Key words: field survey, Moslavina, Zagreb city by-pass, Istria, Učka, prehistory, antiquity, Middle Ages

U svibnju 2012. godine Institut za arheologiju izvršio je terenski pregled područja izgradnje državne ceste između čvora Prilesje na obilaznici Vrbovca, odnosno na brzjoj cesti D 28 prema Svetoj Heleni te Kloštar Ivanića, s produžetkom do Ivanić-Grada. Predviđena cesta nalazi se na području općina Kloštar Ivanić i Vrbovec na zapadnom dijelu Zagrebačke županije, a pregledana je u duljini od ukupno 18 km, uz nekoliko dodatnih kilometara zbog uključivanja drugoga varijantnog rješenja na dijelu trase između stacionaža 7+400 i 11+300. U istom je razdoblju obavljen i pregled područja izgradnje novog čvora na obilaznici Zagreba, na prostoru naselja Sveta Klara i Donji Čehi, koji bi zamijenio postojeći čvor Buzin. Novo čvorište predviđeno je u duljini od otprilike 1,2 km, a najveća širina zahvata iznosi oko 500 m. Također, tijekom svibnja obavljen je i pregled područja izgradnje spojne ceste između Lupoglava i obilaznice Vranje u Istarskoj županiji, u duljini od oko 5 km.¹

Državna cesta Prilesje – Kloštar Ivanić – Ivanić-Grad i čvor Sveta Klara na zagrebačkoj obilaznici

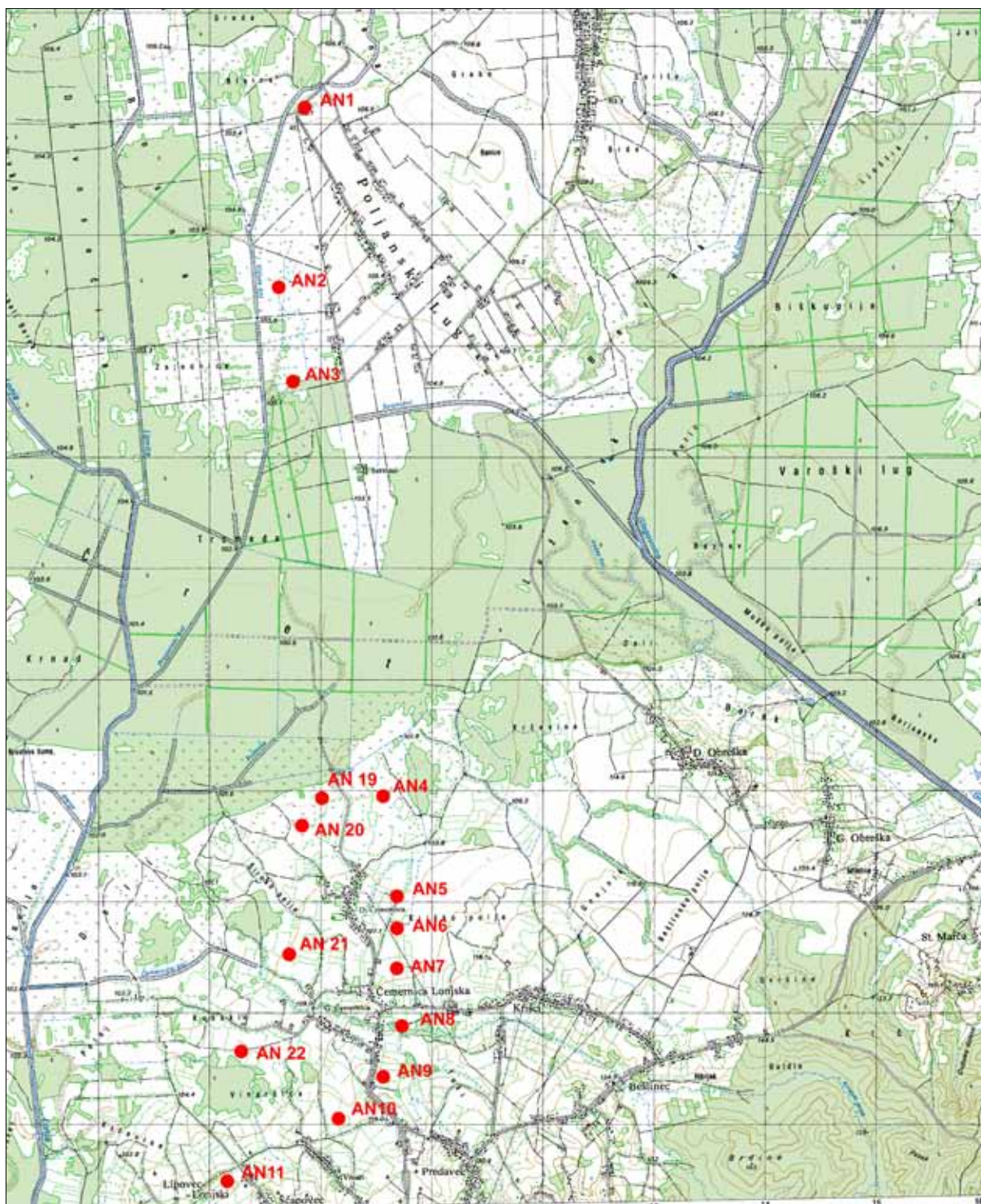
Trasa nove spojne ceste prolazi pretežno nizinskim krajolikom zapadne Moslavine istočno od rijeke Lonje, kojeg presijecaju brojni melioracijski kanali, potoci, kao i manje prometnice lokalnog značenja, te spojni kanal Zelina–Lonja–Glogovnica–Česma. Riječ je o relativno slabo istraženom prostoru, no sporadični nalazi pokazuju da se mora računati na postojanje nalazišta iz raznih razdoblja ljudske povijesti, što je potvrđeno i terenskim pregledom kojim je znatno povećan broj poznatih arheoloških nalazišta. Među dosadašnjim nalazima ističe se ostava pronađena u blizini Kloštar Ivanića prilikom gradnje naftovoda, a koja datira u mlađu fazu kulture polja sa žarama (Vinski–Gasparini 1973: 138–140, 181, T. 96). U samom gradu Vrbovcu ističu se

ostatci kaštela obitelji Patačić koji zajedno s gradskom jezgrom predstavljaju ostavštinu 14. stoljeća, oko koje se potom razvija i čitavo povijesno središte grada. No, kako predviđena trasa prolazi oranicama i livadama koje se nalaze upravo unutar »praznog« prostora na kartama rasprostranjenosti,² zahvatom su ugroženi samo potencijalni lokaliteti čije se postojanje nastojalo utvrditi terenskim pregledom na osnovi površinskih nalaza i/ili vidljivih tragova objekata i struktura. Zabilježena su ukupno 22 položaja koja su na osnovi prikupljenog materijala mogla biti definirana kao arheološko nalazište, iako bi konačan broj mogao biti i veći nakon pregleda terena koji se nalazio pod šumom ili gustom šikarom koja je onemogućila uvid u realno stanje. Iako je pretežno riječ o vrlo sitnim i dosta oštećenim keramičkim ulomcima, koji stoga nisu prikladni za preciznu kronološko-tipološku determinaciju, karakteristike keramičke građe omogućile su okvirno datiranje lokaliteta, te su ujedno zabilježene koordinate pomoću GPS uređaja, kao i okvirno rasprostiranje nalazišta na ortofoto prikazima. Širina terenskog pregleda varirala je s obzirom na stanje na terenu, pa su ponekad pregledane parcele izvan trase, koje su međutim mogle pružiti bolji uvid u realno stanje, odnosno eventualno postojanje površinskih nalaza.

Na gotovo svim nalazištima pronađeni se materijal može pripisati razdoblju srednjeg vijeka, što je možda barem dijelom posljedica relativno plitkog oranja koje nije zahvatilo dublje, starije slojeve. Riječ je o kvalitetnoj, tvrdoj, uglavnom tamnije pečenoj keramici s dosta primjesa, među kojom se ističe ulomak svijetlo pečene keramike s ukrasom plitke, češljaste valovnice koji potječe s nalazišta AN 10 – Vinari–Senokoše, a za koji analogije postoje među ranosrednjovjekovnim materijalom podravskih nalazišta (Sekelj Ivančan 2010: 119–121, T. 1: 2). Tragovi naselja iz razdoblja prapovijesti prepoznati su na ukupno pet nalazišta, a uz dva ulomka litike (AN 3 – Čret, AN 9 – Predavec–Pucko polje) nalaze predstavljaju pretežno keramički ulomci nešto grublje fature, rađeni bez upotrebe lončarskog kola,

¹ Terenski pregledi financirali su naručitelji studije utjecaja na kulturnu baštinu za područje navedenih zahvata, Institut za istraživanje i razvoj održivih eko sustava. Naručitelj je osigurao i ortofoto podloge te specifikacije zahvata, na čemu zahvaljujem. Voditeljica terenskih pregleda i izrade studije bila je autorica teksta, a sudjelovali su još tehničari i studenti arheologije.

² Primjerice, usporediti karte poznatih nalazišta u 40 godina arheoloških istraživanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, Koprivnica 1986.

Sl. 1 Položaj nalazišta AN 1 – 11 i AN 19 – 22 na trasi ceste Prilesje – Kloštar Ivanić.

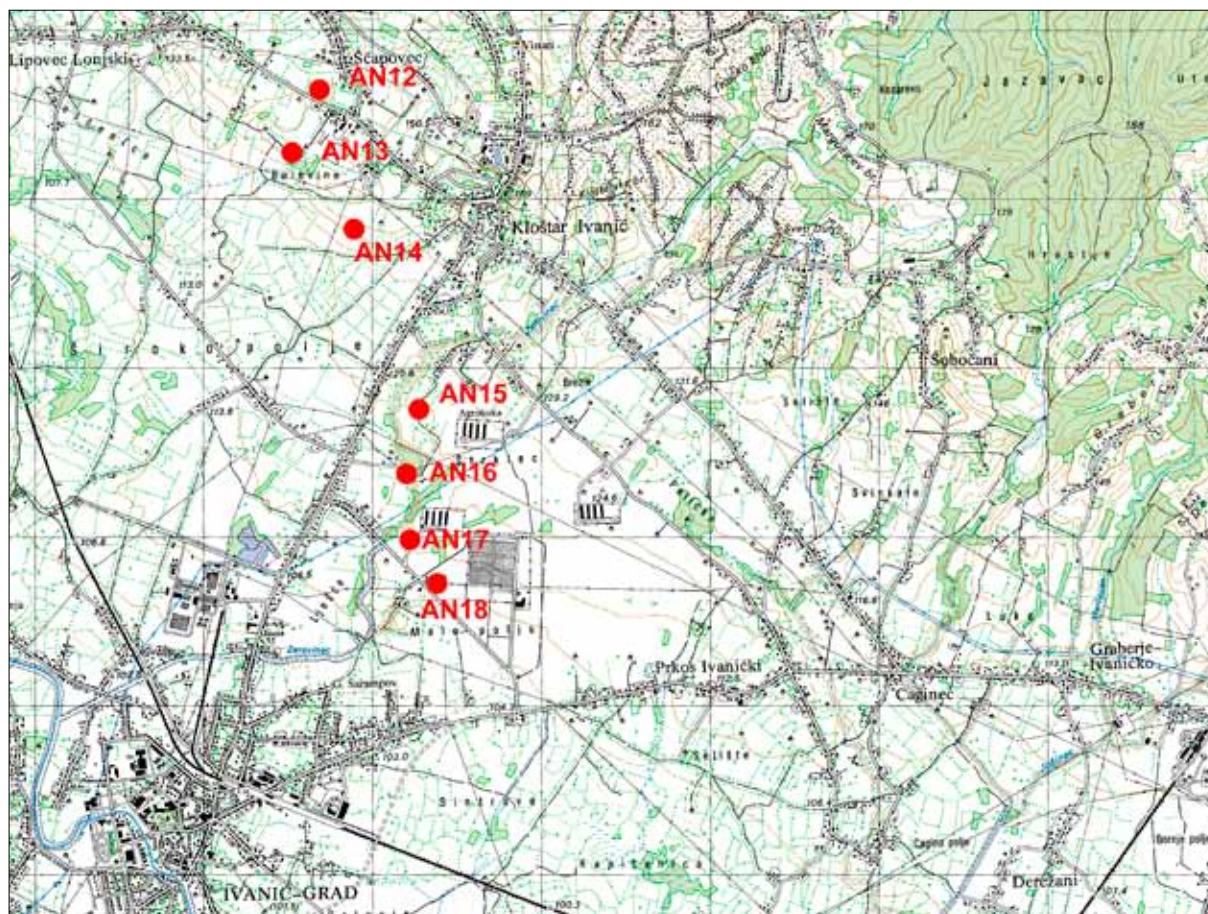
Fig. 1 Position of the site AS 1-11 and AS 19-22 on the route of the Prilesje – Kloštar Ivanić road.

među kojima se ističe tamnosivo pečeni ulomak crvene površine ukrašen nalijepljenom trakom s otiscima prstiju koji potječe s položaja AN 4 – Kriško polje 1. Na šest su lokaliteta prikupljeni ulomci koji se mogu odrediti kao antički, a na jednakom je broju nalazišta zabilježena pojava novovjekovne keramike.

Iako je, nažalost, većina prikupljene pokretne građe vrlo fragmentirana, već i skroman broj nalaza na određenoj lokaciji može biti pokazatelj postojanja arheoloških objekata. U slučaju područja izgradnje državne ceste Prilesje – Kloštar Ivanić – Ivanić-Grad uočavanje potencijalnih nalazišta još je važnije s obzirom na nedostatak podataka o arheološkoj topografiji područja. Upravo se tu očituje i dodatni pozitivni efekt ovakvih

infrastrukturnih projekata, kojima su posljednjih godina znatno unaprijeđene spoznaje o pojedinim razdobljima ili topografiji specifičnoga geografskog područja. U tom je svjetlu i terenski pregled područja izgradnje nove državne ceste važan u otkrivanju arheološkog potencijala ovog prostora, za koji se čini da se dosad nalazio unutar svojevrstne »ničije zemlje« u smislu područja istraživačkih djelatnosti pojedinih muzeja. Iako će pouzdanije podatke o dataciji, tipu i veličini pojedinih nalazišta dati tek zaštitna istraživanja na predviđenoj trasi, već preliminarni rezultati dobiveni ovim terenskim pregledom ukazuju na dosta gustu naseljenost.

Izgradnja novog čvorišta na zagrebačkoj obilaznici pred-

Sl. 2 Položaj nalazišta AN 12 – 18 na dionici između Kloštar Ivaniča i Ivanič-Grada.

Fig. 2 Position of the site AN 12 – 18 on the section between Kloštar Ivanič and Ivanič-Grad.

Redni broj	Nalazište	Prapovijest	Antika	Srednji vijek	Novi vijek
1.	Prilesje			+	
2.	Poljanski Lug		+	+	
3.	Čret	+		+	
4.	Kriško polje 1	+		+	
5.	Kriško polje 2			+	
6.	Kriško polje 3			+	
7.	Čemernica Lonjska		+	+	
8.	Čemernica-Kusaki 1		+ (?)	+	
9.	Predavec-Pucko polje	+		+	
10.	Vinari-Senokoše			+	
11.	Šćapovec-Podvulice	+ (?)	+ (?)	+	
12.	Šćapovec			+	
13.	Kloštar-Belovine 1			+	
14.	Kloštar-Belovine 2			+	+
15.	Štrklec 1			+	+
16.	Štrklec 2	+	+	+	+
17.	Malo polje 1			+ (?)	
18.	Malo polje 2			+	
19.	Čemernica-Široko polje 1			+	
20.	Čemernica-Široko polje 2			+	+
21.	Čemernica-Široko polje 3		+ (?)	+	+ (?)
22.	Čemernica-Kusaki 2				+

Tablica 1 Popis arheoloških nalazišta uočenih prilikom terenskog pregleda trase ceste Prilesje - Kloštar Ivanič - Ivanič-Grad.

Table 1 List of archaeological sites found during the field survey of the Prilesje - Kloštar Ivanič - Ivanič-Grad route.

Sl. 3 Pogled s istoka na AN 21 – Čemernica–Široko polje 3 (snimila: A. Tonc).

Fig. 3 View from the east of AS 21 – Čemernica–Široko polje 3 (photo: A. Tonc).

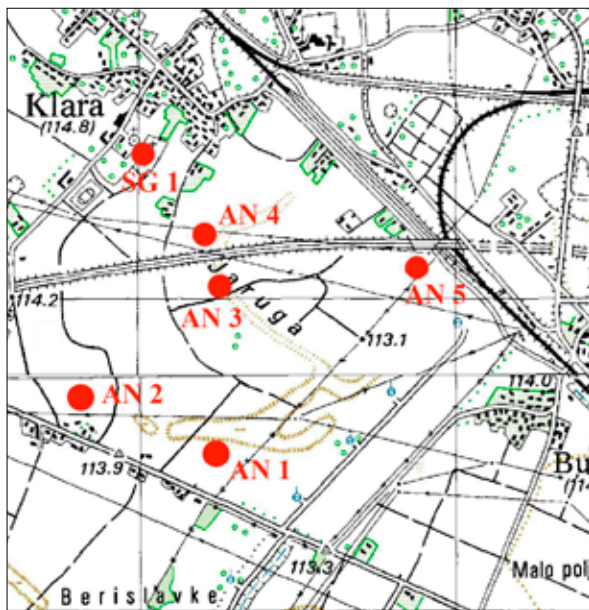
viđena je zapadno od postojećeg čvora Buzin, u uskom prostoru između naselja Sveta Klara i željezničke pruge na sjeveru, zatim zagrebačke obilaznice, Sisačke ceste na jugu i vodocrpilišta Mala Mlaka. Cijeli je prostor intenzivno urbaniziran, stoga je i područje zahvata vrlo ograničene površine, a u pogledu geografskih obilježja riječ je o pretežno nizinskom, plodnom području na desnoj obali Save. Prilikom razmatranja utjecaja zahvata na kulturnu baštinu u obzir su uzeta oba varijantna rješenja, odnosno čvor tipa »truba« i tipa »djetelina«. U području neizravnog utjecaja nalazi se barokna crkva sv. Klare s mjesnim grobljem, registrirano kulturno dobro sakralne graditeljske baštine, koje međutim nije ugroženo zahvatom izgradnje novog čvora obilaznice.

Antička nalazišta brojna su na širem zagrebačkom području, pa tako i na južnoj gradskoj periferiji gdje se nalazi područje zahvata izgradnje čvorišta. Ostaci rimske ceste zabilježeni su na više lokacija, što je omogućilo kartiranje antičke prometnice u nešto više od jednog kilometra dužine, od Botinca preko Gornjih Čeha, Male Mlake, Hrašća, Donje Lomnice do Petrovine Turopoljske. Pretpostavlja se da je riječ o trasi vrlo značajne prometnice koja je povezivala Emonu (Ljubljana) i Sisciju (Sisak) (Gregl 1991: 39; Gregl, Jelinčić 2010: 154, 158, karta 1). Na istom području evidentirano je postojanje i niza drugih antičkih nalazišta, poput noričko-panonskih tumula u Donjim Čehima ili pojedinačnih nalaza grobova, predmeta (stele) s područja Donjih Čeha ili Odre (Gregl 1990: 102; 1991: 29, 72; Gregl, Jelinčić 2010: 159). Brojnost antičkih nalaza ne čudi s obzirom na blizinu rimskog grada Andautonije, na mjestu sadašnjeg Ščitarjeva (Gregl 1991: 15–19), koje se nalazi desetak kilometara istočnije. Na području u blizini samog naselja Svete Klare zabilježeni su nalazi željeznih alatki pronađeni prilikom gradnje željezničke pruge, a koji su također datirani u vrijeme antike (Gregl 1991: 71). S obzirom na gustoću antičkih nalazišta na ovom prostoru, arheološki je potencijal prostora izgradnje značajan, te se stoga pristupilo pregledu dostupnih, neizgrađenih površina, odnosno onih koji se ne nalaze unutar vodozaštitnog područja, unutar kojeg naravno neće doći do nove izgradnje.

Pregledani je teren blago brežuljkast, pretežno pod oranicama, a dijelom pod neobrađenim ili neuređenim, zaraslim

površinama, dok različiti infrastrukturni i stambeni objekti dodatno omogućuju uvid u točno rasprostiranje i koncentraciju površinskih nalaza. Ipak, izdvojeno je pet položaja s većom količinom površinske građe. Nalazišta od AN 1 do AN 4 pokazuju uglavnom miješane nalaze recentne građe, novovjekovne keramike i ulomaka koji se mogu datirati u kasni srednji vijek. Brojni su i ulomci opeka i slične građevinske keramike, koji također variraju od recentnih odbačenih komada do nešto starijih ulomaka, što ne čudi s obzirom na jaku naseljenost i poljoprivredne radove u neposrednoj blizini. Ističe se ulomak pećnjaka sa zelenom glazurom pronađen na položaju AN 4, na oranicama sa sjeverne strane obilaznice. Pećnjaci su bili raspoređeni na prednjoj strani kaljevih peći koje se razvijaju u kasnom srednjem vijeku (pogotovo od 14. stoljeća), a poznato je više oblika i načina dekoracije po kojima se može odrediti i točnija datacija ili podrijetlo (npr. Tkalčec 2010: 76 i d.; Bekić 2008: 134; Tomičić 2004). Ulomak pećnjaka pronađen na oranici južno od posljednjih kuća naselja Sveta Klara, jugoistočno od crkve i groblja, fragmentiran je, s tamnije zelenom glazurom, a vidljivi su ostaci nekakvog reljefnog ukrasa. Može se pripisati skupini četvrtastih reljefnih pećnjaka, a pojava zelene glazure datira ga nakon 14. i 15. stoljeća; međutim, bez konteksta teža je preciznija datacija jer kaljeve peći dugo ostaju u upotrebi (Bekić 2008: 137–138). Na položaju AN 5 uočena je izorana koncentracija šljunka koja se pruža otprilike u smjeru sjever – jug. Iako je zbog blizine prometnica i željezničke pruge moguće da je riječ o ostatku nekoga građevinskog materijala, čini se, s obzirom na koncentraciju samo na jednom dijelu parcele, da bi ipak moglo biti riječ o ostacima neke manje antičke prometnice. Nažalost, prema jugu je prostor ograđen i ulazi u vodozaštitno područje, pa se nije moglo utvrditi eventualno produženje koncentracije šljunka u tom smjeru.

S aspekta najmanjeg utjecaja na kulturnu baštinu, koja u slučaju izgradnje novog čvora podrazumijeva destruktivno djelovanje i naravno slijedom toga i zaštitne radove, povoljniji je odabir varijante »truba«, pri kojoj je potrebno izgraditi manju površinu kolnika zato što se novi dijelovi nadovezuju na postojeću obilaznicu.

Sl. 4 Položaj nalazišta AN 1 – 5 i – crkve sv. Klare (SG 1) na topografskoj karti 1 : 25 000.

Fig. 4 Position of site AS 1-5 and the church of Sv. Klara (St. Clara) (SG 1) on a 1: 25000 topographical map.

Spojna cesta Lupoglav – obilaznica Vranje

Na sjeveroistoku Istarske županije, u općini Lupoglav, planirana je izgradnja spojne ceste između obilaznice Vranje, odnosno ceste D 500 Vranja – Kršan i ceste D 44, Lupoglav – Buzet – Ponte Porton. Planirani zahvat nalazi se na rubnom dijelu zapadnih obronaka Učke, brdovitom terenu koji se južno od Vranje nastavlja u plodno Boljunsko polje, dok se sjevernije uzdiže u strme stjenovite južne obronke Ćićarije. Nova spojna cesta uklopila bi se u postojeću, prilično gustu cestovnu mrežu koja uključuje zapadni ulaz u Tunel Učka s čvorom Vranja na kojem se istočni krak Istarskog ipsilona (A8) susreće s državnom cestom D 500 prema Labinu, dok se na zapadu nalazi čvor

Lupoglav – čvorište ipsilona i državne ceste prema Buzetu, a trasa planirane nove ceste u blizini se Lupoglava dijelom sječe i sa željezničkom prugom. Uz ove značajnije prometnice, na sjevernom rubu promatranog područja nalaze se i naselja Dolenja Vas te Lupoglav, kao i niz manjih zaseoka poput Mikuličića, Gorenje Vasi ili Baričevića, u blizini kojih se nalazi i kamenolom Vranja. Očito je dakle da je područje pod utjecajem planiranog zahvata izgradnje već znatno izmijenjeno i oblikovano različitim infrastrukturnim objektima ili kao posljedica dugotrajne naseljenosti ovog kraja i prilagođavanja poljoprivrednih i sličnih gospodarskih aktivnosti. Tragovi upravo takvih aktivnosti mogu se prepoznati u obzidanom izvoru kod zaseoka Mikuličići ili manjim terasama u blizini zaseoka Kirini, suhozidovima zaštićenima od erozije. Među posljednjima se mogu uočiti i tragovi mogućih manjih objekata ili pak zaštitnih ograda, no zbog iznimno gustog raslinja nije bilo moguće pouzdanije utvrditi funkciju ili starost uočenih suhozidnih konstrukcija. Najvjerojatnije se ipak mogu pripisati recentnoj povijesti ovog kraja, zato što pokazuju sličnosti i s podziđem staza koje vode prema spomenutom izvoru s obzidanim koritom za pranje kod Mikuličića. Prije izgradnje državne ceste komunikacija između manjih naselja odvijala se upravo uređenim stazama koje su zbog strmog terena i jake erozije morale biti dodatno učvršćene kako bi se spriječila urušavanja. Smanjenje stanovništva, izgradnja prometnica i napuštanje poljoprivrede ili stočarstva kao glavnih ekonomskih grana dovode i do zapuštanja navedenih objekata ruralne baštine, a posredno se utjecaji novih okolnosti mogu uočiti i u znatnom broju zapuštenih polja.

Kao vrijeme najvećeg prosperiteta područja Vranje i Lupoglava može se izdvojiti vrijeme srednjeg vijeka, iako prvi tragovi naseljenosti kraja sežu još u vrijeme prapovijesti. Na obroncima Učke i Ćićarije pronađeno je naime više pečinskih i gradinskih lokaliteta koji dokumentiraju korištenje povišenih položaja na rubovima plodne nizine, povoljnih zbog lakše zaštite, kao i vizualne dominacije prostora. Pupičina i Vela peč predstavljaju iznimne spomenike arheološke baštine, s kontinuitetom naseljenosti kroz čitavu prapovijest te tragovima korištenja i u vrijeme antike, a pripadaju kompleksu pečinskih nalazišta na jugoistočnom dijelu kanjona Vele drage, zaštićenoga geomorfo-

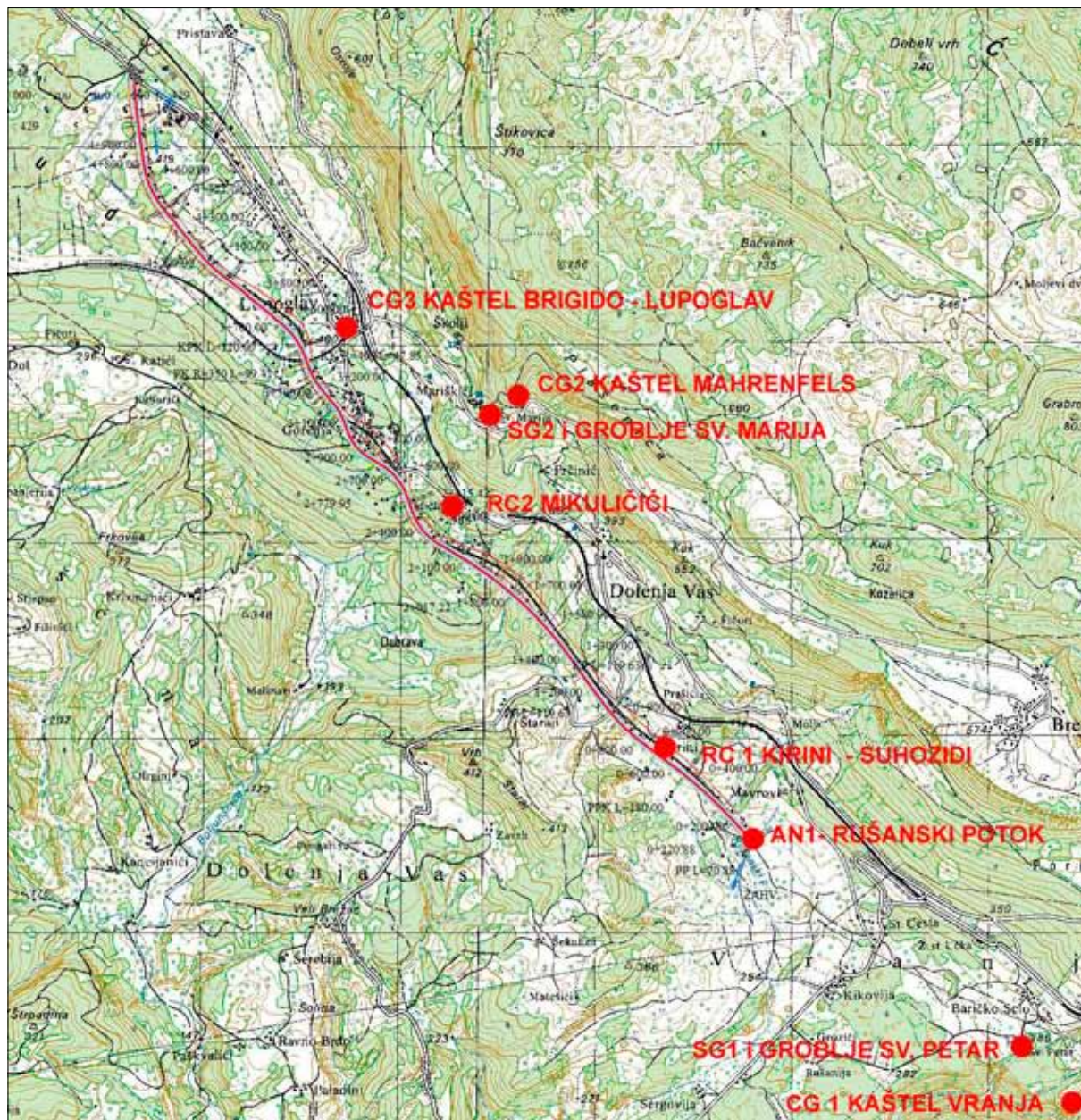

Sl. 5 Pogled na AN 2 (u pozadini) i AN 3 na području izgradnje čvora Sveta Klara (snimila: A. Tonc).

Fig. 5 View of AS 2 (in the background) and AS 3 in the area of the construction of the Sv. Klara junction (photo: A. Tonc).

loškog spomenika prirode (Miracle 2006; Miracle, Forenbaher 2006; Forenbaher et al. 2008; Forenbaher, Nikitović 2010). Uz ovaj kompleks pećinskih nalazišta, među kojima je najbolje istražena Pupičina peć, ubicirani su i drugi paleolitički lokaliteti u blizini Bresta pod Učkom i na području Boljuna, a na istom području zabilježeno je i korištenje gradinskih položaja tijekom brončanog i željeznog doba (Buršić-Matijašić 2005: 14–17; Bertoša 2007: 34–38; 2011: 157–167; Milotić 2007: 119–124). Za vrijeme rimske dominacije podaci su oskudni, tek tragovi antičkih prometnica zabilježeni na području između Semića i Lupoglava te dalje prema Ročkom polju, Roču i Buzetu ukazuju na kontinuitet naseljenosti i komunikaciju u podnožju planinskih masiva (Milotić 2007: 125, bilj. 25). Postojanje rimske postaje na mjestu prethodnoga željeznodobnog gradinskog naselja pretpostavljeno je za položaj na isturenom jezičcu istočno od zaseoka Baričevići i ranosrednjovjekovne crkve sv. Petra s pripadajućim grobljem, na kojem su vidljivi ostaci utvrde poznate kao »Castrum Vrane« (Buršić-Matijašić 2005: 15). Vranjski kaštel nastaje vjerojatno oko 1000. godine, a ovaj iznimno povoljan položaj koji je omogućavao efikasnu obranu i vizualnu kontrolu prirodno ograničenoga pristupnog prostora

koristi se čini se sve do 17. stoljeća (Bertoša 2011: 78–79, 94, Sl. 20–21). Danas jako gusta vegetacija dodatno otežava pristup ionako teško dostupnom vršnom platou na kojem se nalaze urušeni ostaci zidova. Slična je situacija s lupoglavskim kaštelom koji se nalazi na iznimno strmim, vrlo nepristupačnim obroncima sjeveroistočno od istoimenog naselja, a iznad naselja Mariškići. Kaštel, koji se navodi i pod nazivom Mahrenfels, bio je vidljiv i još dobro očuvan u drugoj polovini 17. stoljeća, što dokazuje crtež nastao tijekom putovanja baruna Valvasora oko 1680. godine (Bertoša 2005: 54; 2011: 27, Sl. 8), dok je danas obrastao vegetacijom i sačuvan samo u ruševinama. Na hridi na kojoj nastaje kaštel moglo se nalaziti i prapovijesno naselje (Buršić-Matijašić 2005: 16), a samo vrijeme nastanka kaštela nije sasvim pouzdano, iako se čini da ga prvi spomen u izvorima datira na početak 12. stoljeća (Bertoša 2005: 36–37; 2011: 25–43). Kaštel je bio središte Lupoglavske gospoštije koja je obuhvaćala područje Semića, Gorenje i Dolenje Vasi, Lesiščine i Lupoglava (Bertoša 2011: 25). Na ovom se prostoru ujedno nalazila granica između austrijskog posjeda, čiji je Lupoglavski gospoštija bila najsjeverniji dio, i mletačkih posjeda prema sjeveru (Semić i jugu (Labin), pa su stoga tijekom 16. i 17. stoljeća bili česti i

Sl. 6 Prikaz registrirane i evidentirane kulturne baštine u odnosu na zahvat izgradnje spojne ceste Lupoglav – Vranja, 1 : 25 000.

Fig. 6 Display of the registered and recorded cultural heritage in relation to the route of the Lupoglav – Vranja access road.

Sl. 7 Početak trase nove spojne ceste Lupoglav – Vranja, kod nalazišta AN 1 – Rušanski potok (snimila: A. Tonc).

Fig. 7 The beginning of the route of the new Lupoglav – Vranja access road, near the site AS 1 – Rušanski potok (photo: A. Tonc).

pogranični sukobi (Juričić-Čargo 2007: 52–55). Sredinom 17. stoljeća tršćanska plemićka obitelj Brigido odlučuje napustiti kaštel iznad Mariškića i započeti gradnju novog na pristupačnijem položaju u nizini, gdje je mogao nastati pravi rezidencijalni posjed, bolje prilagođen potrebama tadašnjeg plemstva. Gradnja navodno počinje oko 1643., kako je svjedočio natpis na sada porušenom obiteljskom grbu na pročelju građevine, danas vidljive u samom naselju Lupoglav u vrlo ruševnom stanju (Bertoša 2005: 52–53; 2011: 42–43).

Srećom, navedeni spomenici kulturne baštine nisu ugroženi samim zahvatom izgradnje nove spojne ceste, pa se terenskim pregledom pokušalo zabilježiti eventualne nove, dosad nepoznate objekte na trasi ceste. Uvid u realno stanje na terenu bio je iznimno otežan zbog jako gustoga šumskog pokrivača i šikare koja je većinom doslovce neprohodna, pogotovo između stacionaža 2+100 i 3+300, odnosno otprilike od naselja Mikuličići do Lupoglava. Također su pregled otežale brojne spomenute zapuštene parcele i livade, pa je samo vrlo mali dio trase pod oranicama na kojima je površinski materijal i najbolje uočljiv. Tako su na njivama kod Rušanskog potoka, zapadno od ceste Vranja – Kršan uočeni ulomci građevinske keramičke građe (opeke, crepovi), ipak vjerojatno novovjekovne datacije. Cesta se potom uspinje i nalazi se uglavnom na strmim terasama pod šumom i livadama, a predviđena trasa ceste ujedno na više mjesta prolazi u blizini ili preko vrtača, kao i preko vrlo dubokog kanjona potoka, pritoke Boljunščice, nešto zapadnije od Dolenje Vasi. Izuzev spomenutih objekata ruralne baštine, odnosno uređenog izvora i suhozidnih konstrukcija te nalazišta Rušanski potok, nisu uočeni drugi arheološki lokaliteti ili objekti nepokretne kulturne baštine na trasi, što je moguće i odraz stanja terena prilikom pregleda. Ipak, zbog strmih terena i uslijed toga veće izloženosti eroziji i atmosferskim uvjetima, može se pretpostaviti da je većina područja južno od trase bila nepogodna za trajnije naseljavanje ili korištenje, stoga se život uglavnom odvijao na

terasama u podnožju planinskih obronaka, odnosno na prostoru gdje se danas nalaze naselja Lupoglav, Dolenja Vas i drugi manji zaseoci, ili pak za potrebe zaštite i obrane na vrhuncima, poput položaja odabranih za nastanak spomenutih kaštela ili gradinskih prapovijesnih naselja, odnosno u plodnoj dolini u mirnodopskim uvjetima. Za konačno mišljenje o ugroženosti uočeni objekata i eventualno otkriće novih bit će potrebno pričekati krčenje terena i ponovljeni pregled, odnosno nadzor.

Zaključak

Terenski pregledi obavljeni tijekom svibnja 2012. za potrebe izrade studija utjecaja na kulturnu baštinu za nekoliko različitih infrastrukturnih projekata pokazale su da se postojeći, ponekad vrlo oskudni podaci mogu znatno nadopuniti zahvaljujući zaštitnim radovima na trasama novih prometnica, počevši već od ubikacije novih arheoloških nalazišta tijekom pregleda trase. Najočitiiji rezultati mogu se pratiti na prostoru nove državne ceste Prilesje – Kloštar Ivanić – Ivanić-Grad, gdje su zabilježena ukupno 22 dosad nepoznata nalazišta, a gustoća lokaliteta ukazuje na vrlo vjerojatan porast ukupnog broja nakon ponovljenog pregleda ili stručnog nadzora na područjima koja su zbog guste vegetacije ograničavala mogućnost realnog uvida u stanje. Stanje istraženosti bolje je na područjima ostalih dvaju zahvata, tj. na mjestu izgradnje čvora Sveta Klara na prostoru koji karakterizira značajna koncentracija antičkih nalazišta odnosno izgradnju nove spojne ceste između Lupoglava i Vranje, u kraju koji je svojevrsni procvat doživio u vrijeme srednjeg vijeka. Navedeni zahvati ipak ne ugrožavaju evidentiranu kulturnu baštinu, pa će se eventualni daljnji zaštitni radovi odnositi na položaje izdvojene prilikom pregleda terena ili one koji se evidentiraju u nastavku provođenja zahvata nakon krčenja zemljišta i stručnog uvida u predjele koji se nisu mogli pouzdano valorizirati tijekom obavljanja ovih terenskih pregleda.

Literatura

- Bekić, L. (ed.), 2008, *Utrvrda Čanjevo – istraživanja 2003–2007*, Visoko.
- Bertoša, S. 2005, Prošlost Lupoglava u svjetlu De Franceschijevog prikaza kaštela Raške doline, *Zbornik općine Lupoglav*, 5, 36–56.
- Bertoša, S. 2007, Brest pod Učkom: povijesni priloz, *Zbornik općine Lupoglav*, 6, 33–50.
- Bertoša, S. 2011, *Osebnjuno mjesto austrijske Istre: lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, Zagreb.
- Buršić-Matijašić, K. 2005, Prapovijesna arheološka topografija općine Lupoglav, *Zbornik općine Lupoglav*, 5, 11–21.
- Forenbaher, S., Rajić Šikanjić, P., Miracle, P. 2008, Lončarija iz Vele peći kod Vranje (Istra), *Histria archaeologica*, 37 (2006), 5–46.
- Forenbaher, S., Nikitović, D. 2010, Neolitičke izradvine od cijepanog kamena iz Vele peći kod Vranje (Istra), *Histria archaeologica*, 38–39, 5–35.
- Gregl, Z. 1990, Noričko-panonski tumuli u Hrvatskoj, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva*, 14, 101–109.
- Gregl, Z. 1991, *Rimljani u Zagrebu*, Zagreb.
- Gregl, Z., Jelinčić, K. 2010, O nekim manje poznatim antičkim lokalitetima u Zagrebu i okolici, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s. XLIII, 153–191.
- Juričić-Čargo, D. 2007, Pogranični sukobi između Lupoglavske gosposltije i mletačkih posjeda u 16. i početkom 17. stoljeća, *Zbornik općine Lupoglav*, 6, 51–60.
- Milotić, I. 2007, Antička povijest Boljuna i rimski natpisi, *Zbornik općine Lupoglav*, 6, 117–140.
- Miracle, P. 2006, Pupičina peč, in: *Stotinu hrvatskih arheoloških nalazišta*, Zagreb, 222–223.
- Miracle, P., Forenbaher, S. (eds.), 2006, *Prehistoric herders of northern Istria: the archaeology of Pupičina cave*, Monografije i katalogi 14, Arheološki muzej Istre, Pula.
- Sekelj Ivančan, T. 2010, *Podravina u ranom srednjem vijeku*, Monographiae Instituti archaeologici II, Zagreb.
- Tkalčec, T. 2010, *Burg Vrbovec u Klenovcu Humskome*, Zagreb.
- Tomičić, Ž., 2004, Regensburg-Budim-Ilok: kasnosrednjovjekovni pećnjaci iz dvora knezova Iločkih dokaz sveza Iloka i Europe, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, Vol. 21, 143–176.
- Vinski-Gasparini, K. 1973, *Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj*, Monografije Filozofskog fakulteta Zadar.

Summary

In May 2012, the Institute of Archaeology carried out field surveys for the purposes of a cultural heritage impact assessment. On the section between the junction Prilesje and Kloštar-Ivanić and Ivanić Grad, a total of 22 sites were identified in the length of 18 kilometres. Medieval pottery was discovered on nearly all these sites, with fewer finds from antiquity and prehistory. However, the really important result is, in fact, the locating of sites that were hitherto unknown in this poorly investigated area. In the area of the construction of the Sv. Klara junction on the Zagreb bypass, a total of 5 concentrations of surface finds were identified, where older and more recent material were mixed together, which is consistent with the fairly high intensity of construction in the urban periphery area. The last survey was carried out in the Istria County between Lupoglav and Vranje. The well-known structures of the prehistoric and rich medieval heritage of the Lupoglav area are not jeopardised by the construction of the new road although the existence of new sites may be concealed by the impassable vegetation.